

JAMOAT TRANSPORTINI YAXSHILASH VA RIVOJLANTIRISH USULLARI (JAMOAT FIKRI).

Utkirov Shokirxo'ja Shavkat o'g'li
Toshkent Davlat Transport Universiteti.
Aliyev Abdusalom Abduraxmonovich
Toshkent Davlat Transport Universiteti
Nazarova Mashhura Saparbayevna
Toshkent Davlat Transport Universiteti

Annotatsiya: *Iqtisodiyotni modernizasiya qilish sharoitida barcha tarmoqlar qatorida transrort tizimida ham tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur islohotlarning pirovard maqsadi aholiga ko'rsatilayotgan transrort xizmatlari sifatini yanada oshirish, transport korxonalarini faoliyati samaradorligini oshirish, hamda Avtomobil transrorti korxonalarida harakat xavfsizligi tizimini takomillashtirishga qaratilgan.*

Avtomobil yo'llari va shahar ko'chalarida harakat xavfsizligini ta'minlash, shu sohani boshqarish dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Oxirgi yillarda sodir etilgan yo'l-transport hodisalarining tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, ularning o'rtacha bir yillik soni 10-11 mingtadan pastga tushmayotganligi, buning natijasida esa Respublikamiz fuqarolaridan ikki yarim mingdan ortiq kishi xalok bo'lishi va 10-12 mingdan ortiq inson turli darajada tan jarohati olishi qayd etilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Rrezidentining 11 iyul 2017 yil 3127-sonli "Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori harakat xavfsizligi sohasining barcha yo'nalishlarida uni ta'minlashni takomillashtirish lozimligini taqozo qiladi.

Kalit so'zlar: *takomillashtirish, harakat, tuzilma, soha, yth, haydovchi, smena, harakat tarkibi.*

Odamlarni jamoat transportiga qaytishga erishish uchun nimalar qilish zarur. Buyuk Britaniyada o'tkazilgan so'nggi so'rov shuni ko'rsatdiki, cheklovlar olib tashlanganidan keyin jamoat transportidan foydalanishni rejalashtirgan odamlar ulushi pandemiyadan oldin undan foydalanganlar nisbatiga juda o'xshash. Bu, albatta, quvonchli holat.

Natija shaxsiy avtoulovlardan chiqadigan chiqindilarni kamaytirish uchun jamoat transporti xavfsizligini targ'ib qilish va undan foydalanishni rag'batlantirish uchun ko'proq ish qilish kerakligi haqidagi ogohlantirish bilan birga keladi.

1. Avtobus chastotasini yaxshilash.

Birinchi navbatda, haydovchilar avtobuslarning tez-tez kelishini xohlashadi. 2020 yilda Gamburgda o'tkazilgan so'rovda qatnashganlarning to'liq 80 foizi avtobus chastotasi birinchi o'rinda ekanligini ta'kidlaydi. Avtobusni kutish vaqti (ba'zan yomg'irda) ularning umumiy tranzit vaqtining asosiy qismini tashkil qiladi. Chavandozlar o'z avtobuslari tez orada, 15 daqiqadan kamroq vaqt ichida yetib kelishiga ishonch hosil qilishni xohlashadi.

2. Avtobus chiptalarini sotish tizimini takomillashtirish

Chiptalarni sotishning soddalashtirilgan tizimlari transport samaradorligi uchun juda muhimdir. Odamlar sekin, gavjum chipta liniyalarida kutishni xohlamaydilar va teginishsiz chiptalar virusga sezgir jamoatchilik uchun juda muhimdir.

Yo'lovchilarga telefonlaridan ham chipta mashinasi, ham chipta sifatida foydalanish imkonini beruvchi mobil telefonga asoslangan chiptalar Masabining 2020 yilgi jamoat transporti tadqiqoti hisoboti: Shimoliy Amerikada sayohatga ta'sir etuvchi asosiy omillarga katta qiziqish uyg'otdi .

Bu ortib borayotgan talab tranzit operatorlari teginishsiz, to'liq raqamlashtirilgan to'lov tizimlarini o'z ichiga olish uchun tezroq harakat qilishlari kerakligini anglatadi

3. Yo'lovchilarning qulayligi va xavfsizligini oshirish

Xavfsizlik va qulaylik har doim tranzit haydovchilari uchun tashvish bo'lib kelgan va pandemiyadan keyingi jamoatchilik qaytishi xavfsiz ekanligiga

ishonch hosil qilishi kerak. Konfor darajalari juda o'zgaruvchan bo'lib , asosan eng yuqori soatlarda olomon zichligiga bog'liq.

Istanbulda o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, yo'lovchilar o'rindiq olish ehtimoli 40% dan kamligini sezganlarida o'zlarini noqulay his qiladilar – va bugungi kunda jamoatchilik tashvish va stressni kuchaytiradi va shaxsiy hayotga tajovuzlarga juda sezgir. Bundan tashqari, yaqinda o'tkazilgan "Sayohatchilarning kayfiyati" tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, Covid-19 tufayli ishtirokchilarning 52 foizi, hatto pandemiyaning eng yomoni tugaganda ham jamoat transportida o'zlarini noqulay his qilishlarini taxmin qilishdi.

Yo'lovchilarni qaytarish uchun tranzit agentliklari doimiy ravishda transport vositalari yukini kuzatib borishlari va olomonni yumshatish uchun o'zgarishlarni ko'rib chiqishlari kerak. Ko'rinadigan gigiena choralari va niqob kiyish kabi boshqa choralarni ko'rish ham yo'lovchilarni tinchlantirishga yordam beradi. Tranzit agentliklari, shuningdek, qatnov sifatini yaxshilashga e'tibor qaratishlari kerak: avtobusda silliqroq, tinchroq yurish stressni kamaytiradi va haydovchilarni jalb qiladi. Nol emissiyali avtobuslar jim va silliq ishlashi bilan haydovchilardan yuqori baho oladi. 2020 yilda Gamburgda o'tkazilgan so'rov shuni ko'rsatdiki, haydovchilarning 95 foizi nol emissiyali avtobusda tajribasidan "juda qoniqarli", an'anaviy avtobuslarda esa 52 foiz. Ular, ayniqsa, oddiy avtobuslarga qaraganda, elektron avtobuslarning jimjitligi va barqarorligini qadrlashdi.

4. Avtobuslar chiqindilari va GGlarni kamaytirish. Jamoatchilik jamoat transportida barqarorlikni juda yaxshi biladi va har qanday tranzit varianti shaxsiy avtomobildan ko'ra atrof-muhit uchun yaxshiroq bo'lsa-da, jamoatchilik dizel avtobuslarining mahalliy havo sifatiga va umuman iqlim o'zgarishiga salbiy ta'sirini kuchli his qiladi. 2020 yilda Serbiyada o'tkazilgan "Talabalarning jamoat transporti bo'yicha qarashlari: qoniqish va emissiya" so'rovi shuni ko'rsatdiki, yoshlar kamroq emissiyali tranzitni joriy qilish orqali har qanday, hatto minimal darajada yaxshilanish foydali va zarur ekanligiga ishonch hosil qilishmoqda. Koreyada olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, metropoliten avtobuslari yo'lovchilari issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirishga yordam berishini bilib, nol emissiyali avtobuslardan foydalanish uchun ko'proq pul to'lashga tayyor.

ADABIYOTLAR

17. S Utkirov, E Abdusamatov, B Raxmanov (2023). ORGANIZATION OF TRAFFIC AT UNCONTROLLED INTERSECTIONS. Евразийский журнал академических исследований 3 (2 Part 2) 57-65. <https://www.in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/10161>
18. Э Абдусаматов, Н Турсунов, Ш Ўткиров (2023). ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ХАВФСИЗЛИГИНИ ОШИРИШ БЎЙИЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАР. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO 1 (6) 84-88. <https://interonconf.org/index.php/sues/article/download/1948/1753>
19. S Utkirov (2023). YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA YANGICHA MEKANIZMLARNI ISHLAB CHIQUISH. Академические исследования в современной науке 2 (4) 71-73. <http://econferences.ru/index.php/arims/article/view/4075>
20. D Abdurazakova, S Utkirov (2023). ORGANIZATION OF TRAFFIC AT UNCONTROLLED INTERSECTIONS. Science and innovation in the education system 2 (4), 8-10. <http://econferences.ru/index.php/sies/article/download/5003/2858>
21. TS Qodirovich, US Shavkat o'g'li (2023). PIYODALAR KIYIMINING RANGI YO'L-TRANSPORT HODISALARINING OLDINI OLIHDA QANDAY AHAMIYATGA EGA. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI 2 (19) 987-992.
22. TS Qodirovich, US Shavkat o'g'li (2023). O 'ZBEKISTON MILLIY AVTOSANOATDA ISHLAB CHIQUARILGAN YENGIL AVTOTRANSPORT VOSITALARINING MARKIROVKA BELGILARINI ANIQLASH USULLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI 2 (19) 980-986.
23. SX Shermatov, SSO Utkirov, EXOGL Abdusamatov (2023). TRANSPOR SOHASIDA YUZAGA KELGAN MUAMOLARNING EKOLOGIYAGA TASIRI (avtomobil transporti). Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2 (3) 702-709.
24. Э Абдусаматов, Н Турсунов, Ш Ўткиров (2023). ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ХАВФСИЗЛИГИНИ ОШИРИШ БЎЙИЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАР. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO 1 (6) 84-88.